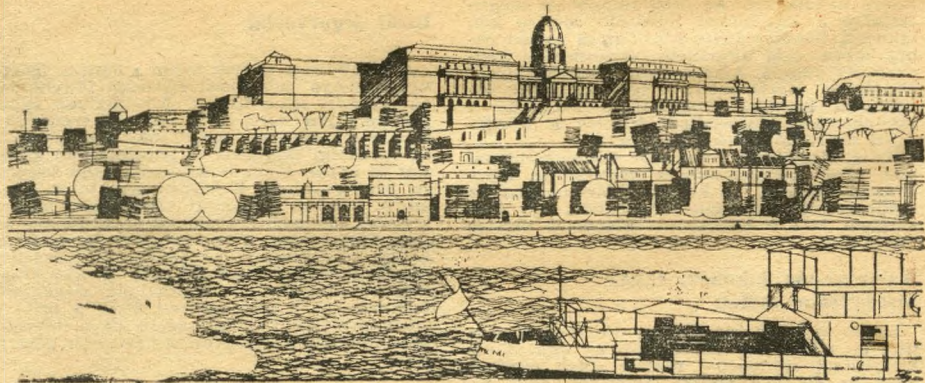

A BUDAI VÁRPALOTA — HOLNAP

Ebben az esztendőben múlt hétszáz-husz éve, hogy — 1242-ben — a tatárok — átkelve a befagyott Dunán — elpusztították, felperzselték a szépen fejlődő, de védtelen Budát. Nem sokkal ezután — 1245-ben — kelt IV. Béla király parancsa, amely előírta, hogy a budai hegyen várat építsenek, s azt „sok emberrel” népesítsék be. Ezzel a parancssal kezdődik a budai vár története, ekkor épült a hegy déli részén az első királyi palota, s ez időben alakult ki a mai Várhegy építészeti alaprajza. Évszázadok sok történelmi vihára, vagy éppen az idő vas-foga azóta többször megtépázta az egymásra következő korok és királyok pompás alkotásait, amelyek nyomai napjainkban feltárlanak és újjáépülnek. Régi idők tanúként ismét áll a XV. században, Zsigmond által épített lovagterem, de Mátyás király pompás „százturnyú” reneszánsz palotáját már csak a régi leírásokra támaszkodó képzelet támaszthatja fel: teljesen elpusztult a mohácsi vész, a törökidő alatt és az 1541-től 1686-ig eltelt idő hat ostroma és a nagy tűzvész következtében. Új palota építése csak Mária Terézia uralkodása alatt — 1749-ben — kezdődött ismét, de lassan haladt. Még II. József idejében sem tisztázták, milyen szerepet szánanak az új épületnek, pedig „A Budai vár helyreállítására sok drága eszközöket hordanak le Bécsből” — írta 1787-ben a Pozsonyi Magyar Hírmondó. „Egyik hír azt mondja, hogy még bizonyosan nem tudják, hogy ki számára rendelte az épületet Ó Felsége...” Ferenc József 1883-ban fogadta el Ybl Miklósnak a királyi palota részbeni újjáépítésére és 300 teremmel való bővítésére készített tervét, amelynek kivitelezése 13 és félmillió koronába került. A várnegyed lakóépületeivel együtt ez a palota pusztult el a második világháborúban, s e palota és környezete épül most újjá az egész főváros szeme láttára — 1958 óta, a Várhegy déli részén. Addig ugyanis csak a palota állagának megővására jutott erő s még nem tisztázódott a hatalmas épületkomplexum új rendeltetése sem.

Öt tonna ólom, tizennégy tonna vörösréz...

A Várhegy északi oldalát elfoglaló lakóházakkal beépült várnegyed újjáépítési iránya azonban nem volt vitás, így az 17 esztendeje állandóan épült, 127 állami kezelésben levő — nagyrészt műemlék — lakóháza közül 54-et már teljesen rendbehoztak. A hátralévő építkezéseket 1970-ig, négy ütemben, évente mintegy 16 millió forintot költséggel folytatják. A budavári palota újjáépítése pedig — amely — most az érdeklődés középpontjában áll — a tervek szerint 1967 vévég fejeződik be.

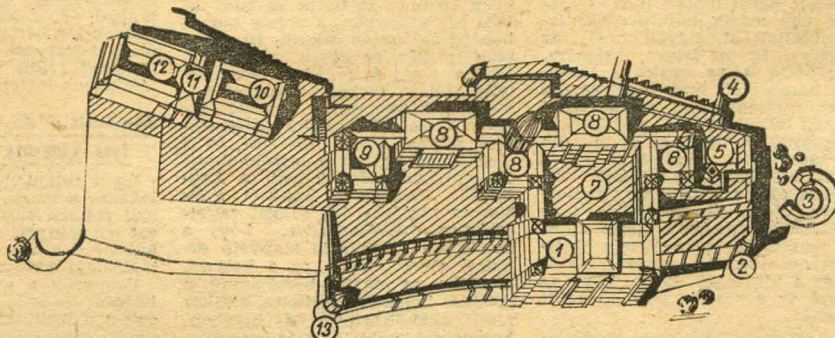
A budai várpalota gyorsuló ütemű építkezésén jelenleg mintegy 60 tervezőmér-

nők, műszaki szakember és 250–350 munkás dolgozik. A tervezőknek, mérnököknek, műszaki szakembereknek az építő munkásokhoz viszonyított 30–35 százalékos aránya is mutatja: a várpalota újjáépítése nem egyszerű, szokványos építkezési feladat. A Hauszmann és Ybl tervezte klasszicista épületnek és környezetének helyreállítása, újjáépítése nagy művészi, szakmai felkészültséget kíván. Ezért a szakmunkások nagyrésze is speciális építőipari szakképzettséggel rendelkezik (kőfaragó, épületszobrász, ács, műasztalos stb.) keresett szakmáról lévén szó — számuk eléggé alacsony. A milliárd forintos nagyságrendű építkezés speciális jellegéből következően nem is annyira a dolgozók létszáma a döntő, mint a szakmai felkészültség, hiszen egy-egy négyzetméternyi terület beépítésének költsége a budai várpalotában sokszor öt-hatszorosa az egyéb (pl. lakás) építkezések költségkihatásainak.

Érdemes néhány adatot megemlíteni a hatalmas építkezés méreteiről is. A dunai homlokzat helyreállításakor épülő új, 65 méter magas, 20 méter átmérőjű barokk kupola anyagigénye kb. 110 tonna vas és 1800 köbméter beton. A kupola tetejét sok tonna ólom és vörösrézlemez fedi már a jövő év nyarán. Ezzel a pesti homlokzat 1963 őszére teljesen elkészül. Egyidejűleg lendületesen folynak a várpalota belső munkálatai, a szerkezeti átépítések, és a végleges belső kiépítések. A palota alatt „fiatalodik” a 105 éves budai alagút, amelyet Clark Ádám tervezett — igen előrelátóan, szinte számítva a mai óránként 700 jármű forgalomra. Sikertől megoldani az alagút teljes víztelenítését: tárokat építettek köré a hegy belsejében, korszerűsítették a szellőzést és tökéletesítették a világítást.

Kulturális központ

A budai várpalota építkezésének költségeit természetesen növelik a járulékos beruházások: a környezet rendbehozásának, az építkezés közben felbukkanó feltárási feladatok költségei és nem utolsósorban a kiépítendő közlekedési beruházási feladatai is.

1. Országos Széchényi Könyvtár. 2. Buzogánytorony. 3. Déli Nagyrondella. 4. Kortinafal. 5. Zsigmond Lovagterem. 6. Budapesti Történeti Múzeum. 7. Oroszlános udvar. 8. Nemzeti Galéria. 9. Legújabbkori Történeti Múzeum. 10. Sándor Palota. 11. Várszínház. 12. Színház-történeti Múzeum. 12. Karakas pasa tornya

Az alagút mellett egyelőre még fal takarja a siklóvasút pályáját, amely egyenes vonalban halad fel a Várhegy oldalán a palota északi vonaláig. Még nem dönt el, hogy helyreállítják-e a siklót vagy sem, pedig bizonyos, hogy a palota helyreállítása és új rendeltetése óriási forgalomnövekedést jelent majd.

A palota és környéke ugyanis a főváros kulturális és idegenforgalmi központja lesz — ez a döntés már végleges-

nek tekinthető. A krisztinavárosi szárnyban kap otthont a Széchényi Könyvtár, amely fél évszázada küzd helyhiánnyal, és jelenleg a Nemzeti Múzeum épületében, illetve több környékbeli lakóházzal összesen 13 épületben — helyezkedik el. Az új nemzeti könyvtárba, amelynek főbejárata az oroszlános udvarról nyílik majd a Palota tér felől, gyorslift-eken lehet feljutni. Az új könyvtárhelyiségek nemcsak alkalmasak lesznek a másfél milliós kötetnyi könyvállomány, rengeteg folyóirat, plakát és egyéb gyűjtemény tárolására, de az impozáns, hófehér márványlépcsővel és Fadrusz János Atlasz szobraival együtt bizonyára idegenforgalmi vonzerejük is lesznek. A 20 millió cédulát rendszerző központi katalógustár a hetedik szinten épül; körülötte csoportosulnak — összefüggő, korszerű térrendszerben — az olvasótermek, amelyekben egyszerre 400 látogató olvashat, kutathat. A nemzeti könyvtár hatalmas és állandóan szaporodó könyvkészletének megfelelő elhelyezéséről az udvarok légtérének beépítésével és az új, vasbetonnal tervezett tetőterek kihasználásával hosszú évtizedekre gondoskodnak. A könyvgyűjtemény ütemét figyelembe véve a 130 kilométer hosszú, vasszerkezetű polcokon mintegy 7 millió kötetet lehet elhelyezni és kezelni. A könyvtárhoz 300 személyes előadóterem és kiállítási csarnok is épül, korszerű technikai felszereléséhez pedig légkondicionáló és gépesített szállítóberendezés is tartozik majd.

A palota déli szárnyában a Budapesti Történeti Múzeum számára épülnek termek. Ezzel közkinccsé válhat az értékes várostörténeti gyűjtemény, amelyet most a Szentháromság téri régi budai városház épületében összezsúfolva tárolnak.

Értékéhez méltó otthonra lel az újjáépített palotában a Nemzeti Galéria értékes szobor- és képgyűjteménye is. Az új galéria kiállítási terének egy része a hatalmas kupola alatt kap helyet. Innen közelíthetők meg a kupola „körüljárói”,

• A termelékenység
nemzetközi
összehasonlítása

• Készlet — Kereslet
Kínálat

• Gazdaságos felújítások

ahol a főváros és környékének panorámájában gyönyörködhetnek a látogatók.

A palota közvetlen környékének építkezései is hasonló célokat szolgálnak. Az északi szárnyban és a szomszédos, klasszicista stílusú Sándor palotában a Legújabbkori Történeti Múzeum, a Szent György téren építendő épületben a Néprajzi Múzeum, a Könyvmúzeum, és a Kiadói Főigazgatóság kap helyet. A volt Várszínház — amelynek eredetijét Kem-pelen Farkas tervezte — ismét színház lesz, a szomszédos, volt karmelita kolostor épületében pedig az Akadémia Színház-történeti Intézete működik majd.

Nagy idegenforgalmi vonzerő

A budai várpalota kulturális értékét nemcsak a könyvtárak, múzeumok és kulturális intézmények adják majd. Az elmúlt századok feltárt és helyreállított műemlékei, a középkori védelmi várendszer rekonstruált építészeti megoldásai önmagukban is értékes és érdekes objektumai nemzeti kulturánk múltjának. Zsigmond király lovagterme, Mátyás király vízműve, a IV. Béla korabeli, úgynevezett friss palota helyreállított maradványai, a védmű és a palota déli szárnya alatt feltárt dongaboltozatos királypincék, a régi udvarok, mind olyan különleges emlékei a múltnak, amelyekkel kevés főváros dicsekedhet. Ezért a várpalota újjáépítésével kapcsolatban már most gondolni kell arra is, hogy a hazai látogatók számának növekedésével egyidőben ugrásszerűen emelkedik majd az idegenforgalmi érdeklődés. Már tavaly is 330 ezer (!) külföldi vendége volt a várnak, amelynek vonzerejét nyilvánvalóan növeli a helyreállított palota. Több kávéház, étterem, büfé is kell erre a környékre, hiszen ilyen szempontból a várkerület ellátottsága most sem elégséges. Nem lenne korai már most eldönteni, mik a fővárosi tanács tervei a várpalotába költöző kulturális intézmények felszabaduló épületeivel, helyiségeivel. A palotaépítkezés ütemét tekintve, meg kellene gyorsítani a várkerületek foghíjainak beépítését is.

A budai várpalota újjáépítése szemmel láthatóan olyan hatalmas munka, amelyre a késő utókor is emlékezik majd. Ugy is, mint nagyszerű építkezésre, de annak elismerésével is, hogy társadalmi rendszerünk az uralkodók védelmét és fényűzését évszázadokon át szolgált várpalotát a szocialista kultúra, a dolgozók művelődésének centrumává avatja.

Horváth Mihály